

מטעי בר

טעות גדולה טועים הסוברים כי מחשבים ליניאריים וכורים לפיצוח מינים בודדים של גרעינים כמו גם מיכונם של אמצעי ה-ייצור והתעבורה ואף הנדסת-אנוש (סוציו-לוגיה ופסיכולוגיה לענפיהן) מצליחים להדי-ביר, אם לא להחריב, את ה"טבע" אף בלי מרכאות.

אין אנו מכוונים כאן לטבע שנשתל ברזל ופלדה מכוסה בטון וטיח לנוחותם ולתועלתם (המדומה או האמיתית) של שוכני ערים גדולות וקטנות, אף אין אנו מכוונים לטבע שאותם שוכנים מטילים בו ואליו (במידה זו או אחרת של זהירות ואחריות) את פסלי-הם. מכוונים אנו לטבע שנושאים בלבם או בגופם שוכני הערים. מי שיבקשו להם עדות מועטת לקיומו ולתוחלתו ימצאו גם ב"מטעי בר".

"מטעי בר" הוא מחברת בת 44 שירים בלבד שאין בהם לא מכוונות ולא דימויי מכוונות והם מלאים בעלי-כנף וחיות כמו גם עשבים ואבנים ועצים. דוגמה? בבקשה:

עץ עשן / פורח בתוך בתים, / עוף פלמיני-
גו / מאגמי בר נקלע. / צוללת בסחרחרת,
זרוע מונפת אלי— / קומי אחות נמוכה /
של העשבים. ("ג'קורנדה", ע' 18).

ועוד דוגמה:

אני מחליפה ערים / עיר קטנה אחת בש-
ניה / גורד שחקים מוקף חבר גבאים, /
בתים גיבנים, חוששת ממצחם לנגוע. //
אני קונה ציפור / תוכי על פי רוב /
תמונה, שני קווים רסוקים / ומה— / תותי
פטל סבכי קוצים גרגיר נחל / כמו הובטח
באחד העולמות / והופר. לא ניפגש אי-
פעם / מה נותר לי מפתחי זכוכית? /
מתידדת עם עננים. ("אני מחליפה ערים",
ע' 11).

ואין אלו דוגמות לקוטות באקראי. בכל השירים כולם זרוע ה"טבע" המדובר: "לטי-אות צמודות לאבן / ...מן הסבך צללים

פלכס הפיניקי (שוב) בצד מרעים אחרים שטרה לזמן לידו אדון אליזט הקאתולי בר-חוב ויקטוריה דווקה.

מובן שהעושר בכמות הדמויות אינו תורם לאמת או לערכים או, בקיצור, לעומק השי-רי, אך הוא מעניק לשירים שטף וזרימה באותן תבניות הגיוניות שהזכרנו בתחילת דברינו.

ועוד אנו מוצאים שירים אישיים ויפים, וכ-דוגמה נביא קטע מ"עד סוף השדה":

הייתי תמיד במשתה החיים אורח ביישן /
ואפילו עכשיו / מאוחר מכדי להיות אחר /
בגילי אומרים, יפה מכל השיכחה / הלקט,
הפרידה בשקט / הוויתור. / לקום עגום
והדור לתיקון חצות של אהבה / בשל
איזו ריגשה סתווית... (ע' 58)

דווקה הדיוק המינורי בקטע האחרון מלמד היטב על דבקותו של המחבר בפיוטי היפה, דיוק ודבקות שאינם מרפים גם מן השירים שהם עיקר הקובץ, שירים שקרבות וקרבנות הם צירם העיקרי, שירים שראוי להדגימם ב"איש איש ושמו":

אנחנו שעברנו לפנות ערב / בין המדבר
והשמיים הדולקים / הוארנו פתע נוגה
שמש מאוחרת //

או כל הרך והרופס ככלי יוצר באש הותך /
וכנשוב כעיר ומתים אל חיק עפר ועל-
טה / ולנפשנו הנוגה לא יוותר אף צליל
קטן— //

או חרסינו ידברו עם הרוחות עם המטר /
נישן בצלע הרכסים בערוצים העמוקים /
איש איש ושמו — שבורים וחזקים.

אין המחבר מפרט את שהואר בשמש המאו-חרת משום שאינו מבקש להפוך את העולם ומשום שהוא דבק—כפי שעולה מעצם השו-רות—אפילו ביפה שבמנוחה האחרונה. ואם ראוי לגלות כאן דעתנו, נאמר כי לא מקרה הוא שבשירים שלפנינו אין אפילו קריאת-כיוון אחת לעם שישוב ויעמוד בקרבות רבים נוספים, ואין אפילו רמז אחד על תכ-לית העמידה ותכלית הקרבות, או מה שקור-אים בשפה המדינית-החברתית מטרות לא-מיות או חברתיות. אחר הכל, היפה הוא מת-צית, לכל המרבה, מאשר נחלנו והונחלנו...

* נורית זרחי: מטעי בר (שירים); הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1974; 50 עמ'.

הלת / רגל טובעת בחול, / ומה לך מחמ־
רת אחריהם / עיניך לבגדד או לשבא /
ערים עטויות קסם— / לא אדע. / כי כאן
אני / בחדרים משורטטי פינות / והשירה
פנתה לה והלכה. ("מלאו פלי", ע' 16).

ואחרונה : קנאת־אמת מקנאים אנו ביכולת
לקום ולהוציא ב־1974 מחברת־שירים שאין
בה דבר מן הקרב והקרבות ומן הכוחות
שגורמים קרב וקרבות. אפשר מאד שהקנאה
האמורה דוברת מפינו בבואנו לומר כי ה־
יכולת האמורה היא יכלתם של פרטים רבים
מדוברי העברית, להתכנס איש־איש בעור
עצמו—זה בשיריו וזה בממונו או בכבודו
או בכבודו—ולהתעלם ממש מכוחות הפליה
והגדולה שפועלים בקרבנו בלי שניתן דע־
תנו לבחור או אף לבחון בהם.

ואין לנו אלא לאחל למחברת כי בקבצה את
שיריה הבאים נשמע בהם בבירור איך "שור־
עלה רזה צועקת מול מזבחות קדומים" ולא
נקפיד עמה אם נמצא את השועלה שמנה
מעט במישמנים הטובים של השירה.

א.ן.

אוקטובראים עברים

השנה היא 1919. באודיסה העיר, הלחוכה
להבותיה של מלחמת־האזרחים הרוסית, מ־
צא סופר יהודי צנום וצעיר, מכותבי העברית
ונלהביה, מחברת דקיקה בן 16 עמוד וקורא
לה "הקומוניסט העברי". שמו אליעזר שטיינ־
מן (א. שטיינמאן).

על תבל וכל יושבי־בה יביע אמריו, על כל
באי־עולם יעיר שוט־לשונו :

התעוררו, התעוררו. קומו ועלו בחרב ובגר־
זן, בחמת גקם ובדבר אלהים חי.

...אל יישמע בקרבכם קול חתן, קול כלה,
כי אם קול תרועה למלחמה : לא קול
אהבה ולא קול שיר, כי אם הרס, הרס,
הרס.

...כי כל העולם כוזב, כוזב, כוזב.

* יהושע א. גלבוש : אוקטובראים עברים /
תולדותיה של אשליה ; המכון לחקר התפוז־
צות ; תל־אביב, 1974 ; 144 עמ'.

מבעבעים מים / תור בוכה אנושות" (ע'
12) ; "שפנים חמי אזניים / שהתרבו כציפ־
צופי טיסים" (ע' 13) ; "ניבים בפצלות העץ"
(ע' 13) ; בתולות עזים ו"סרט פרות" (ע'
21) ; "רוחות חמורים קטנים / שוטפות במ־
רוצה" (ע' 25). לא קופחו גם סוסים ואיילות
וחתולים ותרנגולות. שפע בעלי־החיים אינו
מרדד את השירים, המעוצבים בנקיון חס־
כני, נקיון המושג עקב היעדר יומרות או
עקב היעדר שאיפות וכוונות לעצב באמצעו־
תו מערכות והוויות אחרות. המחברת מבקשת
למסור בפשטות את אשר בלבה או בנפשה,
וכך אנו מוצאים ב"מושבה" : "ציפרים אפ־
פות יסמין / זרויות אבק הדס / די—לא עוד
כיון כלוא בענביו / שופעים המיצים, זול־
גים / ריחם ברחובות הולך, / מקיש בתריסי
הפח שלבתיים הנמוכים, / במרפסות סרוגות
ברזל / עד לבוא חורף / בשבטיו הלחים".

"מטעי בר" רחוק מלמסור את עולם־הבר
של המטעים או של בעלי־החיים. ומובן ש־
מטעים אינם בר כמו שבר אינו מטעים,
ומובן שמטעים עשויים להידמות למטעי בר
רק לשוכני־ערים מלידתם. שירי המחברת
מוסרים נהיית נפש שמשתוקקת בעת ובעונה
אחת למטעים ולבר. שורות כמו "משפחת
אצילים באחת ארצות השפלה / בטכס אכ־
לה, בגלל דמיון דל רואים / בהן דמויות
ספרותיות בלבד" ("שלוש איילות", ע' 15)
מחזקות את הרושם שהמחברת ערכה היפ־
רות אקדמית וספרותית עם עולם החי ועולם
המטעים והבר. פרט לשורה אחת ("שועלה
רזה צועקת מול מזבחות קדומים") שנועלת
את השיר הראשון ("מטעי הבר" בע' 5),
נראה לנו כי הקפידה המחברת להישאר בת־
חום היפה של הטבע (כולל "חתול יכול" עם
"מות חתול" בע' 31).

שיר אחד בלבד מכיל משמעויות שרומזות
על משהו נוסף לאישי ולמתכוונן ונוסף לכ־
מיהת הלב והנפש הפרטית. הרי כולו לפני־
כס :

מלאו פלי הסוסים / כבדים כתאנים בש־
לות / עייפו ידי / נחרצות רצועות שני /
ידי ילד מוצלף להטיב דרכו. / ואם ישאל
מי / מה הכבודה הזו / כעל גמלים מתנ־